

engagement with education and training are high priorities in the UK. This new framework allows awarding organisations increased freedom and flexibility to develop qualifications that meet specific labour market needs.

Key words: adult education, adult learning, further education college, lifelong learning, centres of Vocational Excellence, General National Vocational Qualifications (GNVQs), National Vocational Qualifications (NVQs), Regulated Qualifications Framework (RQF), competence-based qualifications, part-time student.

УДК 378.143

Кучер С. Л.*

СТРУКТУРА ДИЗАЙН-ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено структуру дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій, у якій передбачено «вертикальну» і «горизонтальну» неперервність допрофесійного, професійного та післядипломного рівнів підготовки фахівців. В основу розробленої структури покладено освітню програму першого і другого рівнів вищої освіти та логіку наступності у професійній підготовці майбутнього вчителя технологій. Визначено три етапи неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій: адаптивний (I-II курси), базовий (III-IV курси) та просунутий / передовий (магістратура). Зміст кожного етапу пов'язаний із характером дисциплін професійно-педагогічного спрямування певного періоду навчання, а також з особливостями професійного становлення майбутніх учителів технологій у процесі самоосвіти.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка вчителя технологій, професійне становлення вчителя, рівні вищої освіти, структура, зміст, дизайн.

Дослідження науковців підтверджують той факт, що в сучасному постіндустріальному інформаційному суспільстві цінними є вже не наявність глибоких знань, а вміння їх знаходити, інтегрувати та застосовувати у практичній діяльності. Тому можна стверджувати, що успіх професійної діяльності вчителя технологій значною мірою залежить не від кількості здобутих знань, а від їх структурованості, системності і актуальності.

Ідея про важливість формування творчого, нестандартно мислячого, людяного фахівця на сучасному етапі все ясніше відзначається в наукових дослідженнях професійної освіти в цілому (В. Арнаутов, І. Зязюн, С. Гончаренко, Т. Десятов, В. Маслов, Н. Ничкало, С. Сисоева та ін.) та технологічної освіти зокрема (Є. Антонович, А. Бровченко, В. Вдовченко, Н. Дерев'янка, Г. Максименко та ін.).

Згідно з дослідженнями вчених і практиків останніх десятиріч проблема освіченості вчителя в галузі дизайну, мистецтва й надалі не втрачатиме актуальності. У зв'язку з цим можна виділити кілька напрямків вітчизняних і зарубіжних досліджень з проблеми неперервної дизайн-освіти: 1) формування цілісного освітнього простору в умовах багаторівневої дизайн-освіти (С. Кожуховська (2011), І. Кирієнко (2011), С. Назарова (2013), А. Орешкіна (2009), М. Щербакова (2014); 2) розвиток художніх і естетичних здібностей студентів (Н. Каліна (2010), Е. Рудзік, А. Соловійова (2008), О. Шкворець (2010); 3) формування проектної культури студентів (В. Фалько (2009) та ін.

Серед розглянутих праць дослідників не достатньо робіт, присвячених питанням неперервної дизайн-підготовки вчителів технологій під час навчання в умовах педагогічного університету.

Метою статті є презентація власного бачення структури і змісту дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій у закладах вищої освіти, що спрямована на формування

*© Кучер С. Л.

здатних до продуктивної педагогічної, проектно-художньої та творчої діяльності фахівців, готових до здійснення діяльності на високому професійному рівні.

У формуванні концепції дизайн-підготовки вчителя технологій необхідно враховувати специфіку його майбутньої професійної діяльності, а вона передбачає постійне оцінювання виробів, виготовлених учнями переважно вручну. Ручна обробка матеріалів в наш час має сенс тільки тоді, коли продукт цієї діяльності унікальний, оригінальний, функціонально й естетично обґрунтований. Це спонукає нас спиратися на теоретичні аспекти професійної дизайн-освіти в розробленні цілісної моделі структури дизайн-підготовки вчителя технологій.

Формування компетентності та освіченості у сфері дизайну в підготовці вчителів технологій може відбуватися неперервно протягом навчання в університеті, і поза ним. Але організація неперервного процесу дизайн-підготовки студентів потребує аналізу особливостей всіх етапів вищої освіти та їх психолого-педагогічних закономірностей.

Згідно з частиною другою статті 5 Закону України «Про вищу освіту» (у редакції 2017 року) проголошено можливість отримання відповідного ступеня вищої освіти: молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та вищих, освітньо-наукових, рівнів. Відповідно структура підготовки майбутнього вчителя технологій в університеті спиратиметься на визначені рівні вищої освіти. Охоплює всі зазначені етапи дизайн-підготовки самоосвіта й саморозвиток, що не припиняються протягом отримання професії та у практичній професійній діяльності.

Структурування процесу неперервної дизайн-підготовки пов'язане з характеристиками та показниками навчання протягом життя. Неперервна освіта в сучасній світовій практиці реалізується в різних аспектах на життєвому шляху людини. Перший аспект відповідає уявленню про «освіту на все життя», тоді дизайн-підготовка може виступати як компенсаторна, додаткова, частина «завершеної» освіти. За другого підходу, явище дизайн-підготовки розглядається як довічний процес «навчання впродовж життя» переважно в педагогічно організованих формальних структурах. Третій підхід ідею довічної освіти «пропускає» через потреби особистості, прагнення якої до постійного пізнання себе й навколишнього світу стає її цінністю («освіта через усе життя»). На наш погляд, у сучасній вітчизняній освіті мають право на існування всі зазначені аспекти, і для того, щоб у людини з'явилися потреби в пізнанні й самоосвіті, вона мусить отримати принаймні перший рівень професійної підготовки.

У сучасній системі професійної освіти необхідно також урахувувати допрофесійну складову підготовки фахівця, адже вона є основою для ранньої профілізації та професійної орієнтації молоді. Допрофесійна підготовка майбутніх учителів технологій, за твердженням Н. Алік, здійснюється в певній послідовності та складається з етапів, які взаємозв'язані між собою: школа (профільний клас), курси підготовки до вступу до вищого навчального закладу (зарахування, адаптація, включення, розвиток, формування, випуск), вищий педагогічний навчальний заклад (вступний іспит, вхідний контроль, перший іспит з фаху) [1, с. 14]. За наявності можливостей здійснення наступності в системі «профільна школа – заклад вищої освіти» підвищується вірогідність більш раннього самовизначення школярів у питаннях майбутньої професії. На допрофесійному (профільному) рівні починається підготовка до самовизначення й отримання професії, старшокласники отримують перші компетенції в галузі дизайну.

Представлена метаструктура неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій (рис. 1) передбачає вертикальну наступність: допрофесійний рівень (профільна школа), професійну підготовку (бакалаврат, магістратура) та післядипломну перепідготовку. Горизонтальний рівень неперервної дизайн-підготовки зосереджений у неформальній освіті (самоосвіті й саморозвитку вчителя), яка може відбуватися як у закладі освіти в позанавчальний час, так і поза університетом.

Рис. 1. Метаструктура неперервної освіти дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій

Становлення особистості вчителя у процесі дизайн-підготовки є важливим аспектом його професійної підготовки. Неперервність освіти передбачає наступність освітньої діяльності при переході від одного її виду до іншого, визначає включення особистості в освітній процес на всіх стадіях свого розвитку. Для конкретного індивіда це освіта і самоосвіта з метою просування «вперед» в удосконаленні певного профілю, або «вбік» його розширення, а також освоєння нових галузей і підвищення якісного рівня («вгору»). Ступеневу підготовку вчителя технологій можна розглядати в таких аспектах: рівні (етапи) професійної підготовки; рівні освіченості, підготовленості; рівні особистісного становлення та ін. Кожному рівню властиві свої цілі, завдання, зміст підготовки педагогів, що в підсумку має сприяти формуванню відповідного рівня компетентності фахівця.

Варто зауважити, що неперервна дизайн-підготовка майбутнього вчителя технологій розуміється нами як процес отримання ним знань у галузі дизайну, технологічної майстерності та художньо-естетичного бачення, у результаті чого формується новий рівень професійної компетентності вчителя.

У деталізації змісту етапів реалізації неперервної дизайн-підготовки в закладі вищої освіти було враховано особливості процесу дизайн-проектування. Так, згідно з етапами формування художньо-образної спрямованості студентів на основі дизайн-проектування швейних виробів Л. Ємельяною передбачено такий зміст: 1) накопичення досвіду пошуку та обробки інформації; навчання студентів формулювати, аналізувати проблеми дизайн-проектної діяльності; 2) оволодіння основами проектної діяльності в області дизайну на матеріалі спецкурсу та студентського театру моди у виконанні самостійних розробок колекцій одягу для показів мод, вистав, театральних постановок, конкурсів;

3) становлення особистості студента як професіонала, здатного організувати в освітніх установах творчу діяльність учнів, пов'язану з дизайн-проектуванням швейних виробів, що створює продукти творчості, авторські моделі одягу, визнаного співтовариством фахівців в області індустрії моди [4].

У професійній підготовці студентів виділяють чотири етапи (періоди): перший – світоглядний; другий – професійно орієнтований; третій – професійно-виконавчий; четвертий – професійно-творчий [8]. Означена періодизація спирається на психолого-педагогічні засади процесу професійного становлення особистості, тому природним буде нерівномірне проходження етапів студентами.

У результаті вивчення проблеми неперервної дизайн-підготовки нами було виокремлено три етапи її реалізації в закладі вищої освіти, кожен з яких відображає певний рівень готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності на основі дизайн-проектування соціально значущих об'єктів.

Перший етап (адаптивний) полягає в накопиченні досвіду пошуку та оброблення інформації; в навчанні студентів формулювати, аналізувати проблеми, які можна розв'язати засобами проектної діяльності.

Другий етап (базовий) полягає в оволодінні основами дизайн-технологічної діяльності у процесі проектування на матеріалі спеціальних професійно спрямованих дисциплін. Рівень становлення професійної компетентності майбутніх учителів технологій на цьому рівні визначала діагностика: дизайн-технологічного тезаурусу; ставлення студентів до дизайнерсько-технологічної діяльності; виявлення мотивів, що лежать в основі самостійної діяльності студентів (особистісне зростання, отримання навичок проектування, моральне задоволення від творення соціально-значущих інноваційних проектів).

Третій етап («просунутий», або «передовий») ґрунтується на інтеграції накопичених знань, умінь і досвіду здійснення дизайн-технологічної діяльності у виконанні самостійних розробок реальних соціально значущих, естетично цінних проектів. Інноваційний характер етапу пов'язаний зі становленням особистості студента як професіонала, здатного як до реалізації власного творчого потенціалу, так і до організації в освітніх установах формального, неформального чи інформального типу інноваційної діяльності учнів, пов'язаної з проектуванням дизайн-об'єктів.

Розглянемо закономірності професійної підготовки на визначених рівнях детальніше. Перший, адаптивний рівень, співпадає з I-II курсами навчання в університеті, тож пов'язується з вивченням дисциплін фундаментального циклу (з одного боку) та зі становленням особистості студента як суб'єкта професійної діяльності (з іншого). Адаптація майбутніх учителів у системі ступеневої освіти, за О. Галусом [2], включає такі етапи становлення особистості: професійний розвиток (зумовлений загальними закономірностями психічного розвитку і відбувається за певних соціальних умов); професійна спрямованість (когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий компоненти); професійна потреба (професійні потреби, інтереси, переконання, світогляд, самооцінку, професійні ціннісні орієнтації).

На другому рівні дизайн-підготовки майбутнього вчителя технологій, визначеному нами як базовий, оскільки відбувається протягом III-IV років навчання в закладі вищої освіти і співпадає з завершенням бакалаврату, передбачено активне залучення студентів до виконання дизайн-проектів (під керівництвом і за допомогою викладача), опанування психологічних основ дизайн-проектування, набуття умінь узагальнювати результати власних досліджень та отримувати нові продуктивні ідеї.

Третій етап дизайн-підготовки, що співпадає з навчанням у магістратурі, має на меті формування інноваційних якостей майбутнього вчителя, спрямування його діяльності на реалізацію своїх творчих задумів і представлення реалізованих проектів на конкурсах, виставках, суспільно-громадських заходах тощо. З цього приводу доцільним є дотримання етапів реалізації інноваційного розвитку у вищій професійній освіті,

запропонованих Р.Горбатюком: формування у студента інноваційного мислення, оволодіння інформаційними технологіями, практична реалізація інформаційних технологій [3, с. 9].

У структурі неперервної дизайн-підготовки передбачено також, що самоосвіта й саморозвиток майбутнього вчителя відбувається впродовж усіх етапів «вертикального» вектору неперервної освіти. Підтвердження того, що формування педагогічної самосвідомості майбутніх педагогів через суб'єктність, співтворчість і фасилітацію може здійснюватися на всіх етапах неперервної освіти (додатково-допрофесійному, професійному, додатково-професійному та післядипломному), знаходимо у дослідженні Л. Михальцової [5]. Змістове наповнення дизайн-підготовки майбутнього вчителя технологій пов'язане з самим поняттям «дизайн», його типологією як виду предметної творчості та характеристиками як специфічного виду діяльності. Але в основі формування змісту дизайн-підготовки лежить інтеграція дизайнерської та психолого-педагогічної підготовки вчителів, що має бути передбачено як на рівні навчального плану, так і на рівні навчального матеріалу конкретного заняття [7]. У дизайн-підготовці вчителя технологій поєднання теорії та принципів дизайнерської й технологічної освіти здійснюється на засадах міждисциплінарного підходу.

Типологічна класифікація дизайну на основі сутнісних характеристик проектної діяльності, розроблена О. Степановим [6], містить такі типи: інженерний дизайн (прагматично-функціональний); арт-дизайн (художньо-функціональний) та класичний дизайн (ґрунтується на синтезі прагматичної й художньої функції проектування). На нашу думку, кожен із типів дизайну може бути взятий за основу розроблення програми дизайн-підготовки вчителя технологій згідно з його спеціалізацією. Так, у підготовці майбутніх учителів технологій за спеціалізацією «Конструювання і моделювання одягу» зміст дизайн-підготовки ґрунтуватиметься на опануванні класичного та арт-дизайну, що співпадає зі змістом професійної підготовки в коледжах дизайну Європи.

Проведене дослідження підтвердило необхідність розроблення в подальших дослідженнях змісту освітніх програм згідно з блоками спеціальних, що вивчаються протягом отримання вищої освіти, на основі наступності з метою отримання і вдосконалення компетенцій у сфері дизайну майбутніми учителями технології. Вирішення цієї проблеми дає можливість підвищити якість освіти, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності фахівця.

Отже, у структурі дизайн-підготовки неперервність реалізується в декількох траєкторіях: неперервність між освітніми рівнями в системі підготовки вчителя технологій; неперервність у післядипломній освіті та самовдосконаленні; міждисциплінарна неперервність. Підвищення ефективності дизайн-підготовки студентів забезпечується не тільки якістю підготовки на кожному етапі навчання, а й тим, як здійснювався зв'язок цих етапів на практико-педагогічних рівнях дизайн-підготовки (адаптивний, базовий, просунутий / передовий) і в роботі майбутнього вчителя з саморозвитку.

Література:

1. Алік Н. А. Допрофесійна підготовка майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія» в умовах профільного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ, 2007. 20 с.
2. Галус О. М. Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 / ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» АПН України. Київ, 2009. 50 с.
3. Горбатюк Р. М. Проектування педагогічної системи підготовки інженерів-педагогів комп'ютерного профілю. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання*

- в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ-Вінниця, 2012. Випуск 33. С. 7-14.
4. Емельянова Л. Н. Формирование художественно-образной направленности профессиональной компетентности будущих учителей технологии и предпринимательства на основе дизайн-проектирования швейных изделий: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Моск. гос. обл. соц.-гуман. ин-т. Москва, 2012. 21 с.
 5. Михальцова Л. Ф. Формирование ценностно-смысловых ориентаций будущих педагогов на творческое саморазвитие в условиях непрерывного образования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Томский ин-т разв. образ. систем. Томск, 2011. 48 с.
 6. Степанов А. В. Проектирование содержания образования педагога профессионального обучения в области арт-дизайна: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Рос. гос. проф.-пед. ун-т. Екатеринбург, 2010. 195 с.
 7. Степанова Т. М. Структура и содержание подготовки педагогов профессионального обучения в области дизайна: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / ГОУ ВПО Рос. гос. проф.-пед. ун-т. Екатеринбург, 2007. 168 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/struktura-i-soderzhanie-podgotovki-pedagogov-professionalnogo-obucheniya-v-oblasti-dizaina>.
 8. Хаєт Л. Г., Степенко В. В., Вовк Н. В. Особенности непрерывного обучения студентов безопасности жизнедеятельности по сквозной образовательной программе. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. Слов'янськ, 2009. Випуск 14. С. 132-139.

Кучер С. Л.

СТРУКТУРА ДИЗАЙН-ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ НЕПРЕРЫВНОГО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье представлена структура дизайн-подготовки будущих учителей технологий, в которой предусмотрено «вертикальную» и «горизонтальную» непрерывность допрофессионального, профессионального и последилового уровней подготовки специалистов. Определены три этапа непрерывной дизайн-подготовки будущих учителей технологий: адаптивный (III курс), базовый (III-IV курсы) и продвинутый / передовой (магистратура). Содержание каждого этапа связано с характером дисциплин профессионально-педагогического направления определенного периода обучения, а также с особенностями профессионального становления будущих учителей технологий в процессе самообразования.

Ключевые слова: профессиональное образование, подготовка учителя технологии, профессиональное становление учителя, уровни высшего образования, структура, содержание, дизайн.

Kucher S. L.

STRUCTURE OF DESIGN TRAINING FOR FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS IN THE CONTEXT OF CONTINUOUS HIGHER EDUCATION

The article presents the structure of design training for future technology teachers, which provides for «vertical» and «horizontal» continuity of preprofessional, professional and postgraduate levels of training of specialists. The formation of the structure and content of the design training of future technology teachers in institutions of higher education is aimed at forming capable of productive pedagogical, design, artistic and creative activities of specialists prepared to carry out activities at a high professional level. The developed structure is based on the educational program of the first and second levels of higher education and the logic of continuity in the training of the future teacher of technology. Three stages of continuous design training for future technology teachers are identified: adaptive, basic (bachelor) and advanced (master). The content of each stage is related to the nature of the disciplines of the vocational and pedagogical direction of a certain period of study, as well as the peculiarities of the professional formation of future technology teachers in the process of self-education. Increasing the effectiveness of designing students is ensured not only by the quality of training at each stage of the training, but also by how the links between these stages were carried out at the practical and pedagogical levels.

Key words: vocational education, training of technology teacher, professional formation of the teacher, levels of higher education, structure, content, design.